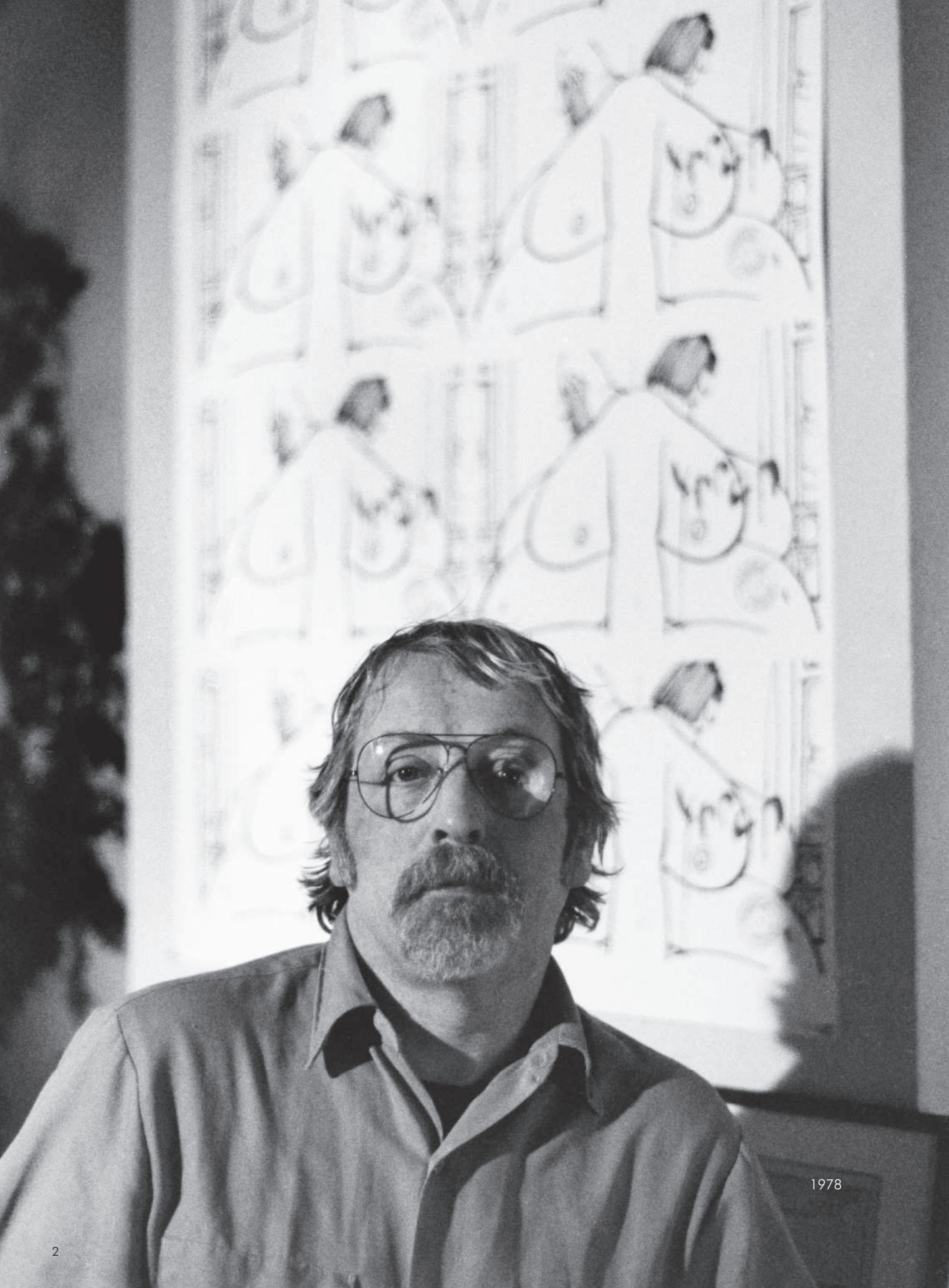

de wereld van yrrah

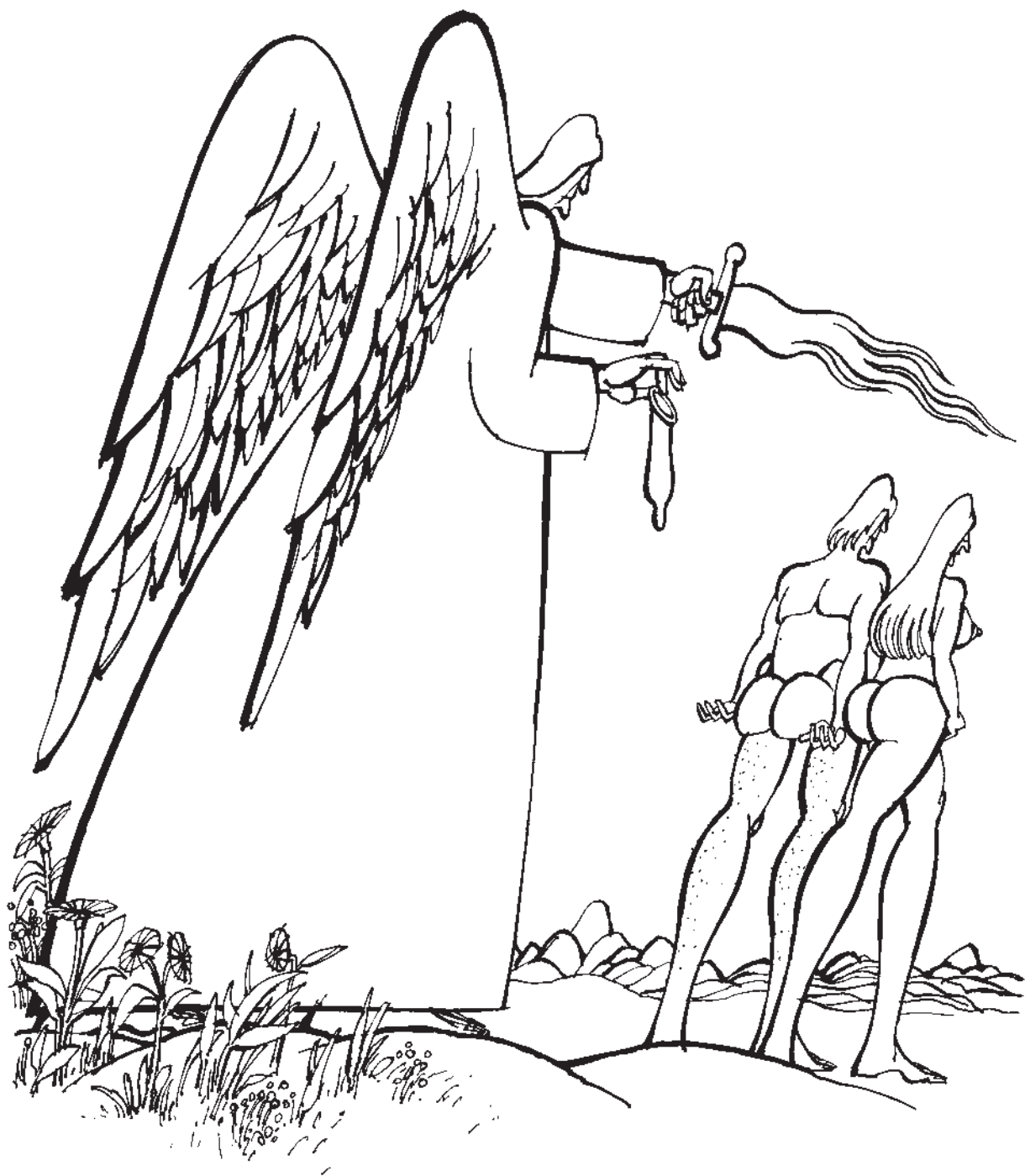
1978

de wereld van

Yrre van

Samenstelling Leander Lammertink

**Uitgeverij De Harmonie
Amsterdam**

Yrrah (Harry Lammertink, 1932-1996) behoort tot de beste cartoonisten die Nederland heeft voortgebracht. Zijn cartoons werden bijna veertig jaar lang gepubliceerd in kranten en tijdschriften in binnen- en buitenland. Al snel na zijn debuut in *Het Parool* in mei 1955 kreeg hij succes met zijn cynische, zwartgallige, soms confronterende werk. Zijn tekeningen maakten niet zelden ook woedende reacties los en leidden in 1976 in de Tweede Kamer zelfs tot een verzoek om strafvervolgning.

Yrrah's succes valt niet los te zien van de groeiende populariteit van 'de cartoon' na de Tweede Wereldoorlog en de decennia daarna. Cartoons werden steeds meer een vast onderdeel in kranten en tijdschriften. Yrrah viel daarbij op door zijn zwarte humor en zijn tekenstijl. Vanwege zijn spraakmakende tekeningen kwam ook zijn persoon in de belangstelling te staan, er werd regelmatig over hem en zijn werk geschreven. Hij werd meermaals geïnterviewd en dan sprak hij, met veel ironie en zelfspot, vrijuit over zijn twijfels en angsten, waarbij hij zichzelf absoluut niet spaarde.

Ook in literaire kringen was er waardering voor zijn werk, dat te zien was in tijdschriften als *Tirade*, *Literair Paspoort* en *Podium*. Dankzij zijn lange medewerking aan de *Rijam schoolagenda* – destijds een onmisbaar onderdeel van het leven van schoolgaand Nederland – werd hij ook onder de jeugd bekend. En natuurlijk stonden zijn tekeningen zo'n drie decennia lang vrijwel iedere week in het blad *Vrij Nederland*.

Yrrah zette zich vol ambitie in om ook internationaal door te breken. En met succes: zijn tekeningen werden vanaf eind jaren vijftig gepubliceerd in talloze buitenlandse tijdschriften als *Esquire*, *Playboy*, *Harper's Magazine*, *Punch*, *The Observer*, *Stern*, *Die Zeit*, *Frankfurter Rundschau*, *Pardon*, *Twen/Taboe*, *Paris Match*, *Lui*, bladen die destijds in hoog aanzien stonden en – in vergelijking met tegenwoordig – astronomisch hoge oplagecijfers kenden. Doordat hij later ook langdurige samenwerkingen met Nederlandse bladen had, nam gaandeweg zijn drang om internationaal aan de weg te timmeren af. Hij maakte jarenlang gemiddeld zo'n vier tekeningen per maand, soms meer en soms minder. Er verschenen tussen 1958 en 1987 negen door hem samengestelde bundelingen van zijn cartoons.

In zijn laatste jaren kampte Yrrah met gezondheidsproblemen die ook mentaal hun tol eisten. Zijn inspiratie droogde op waardoor het maken van cartoons steeds moeizamer ging en uiteindelijk lukte het helemaal niet meer. Hij overleed op 2 maart 1996, 63 jaar oud.

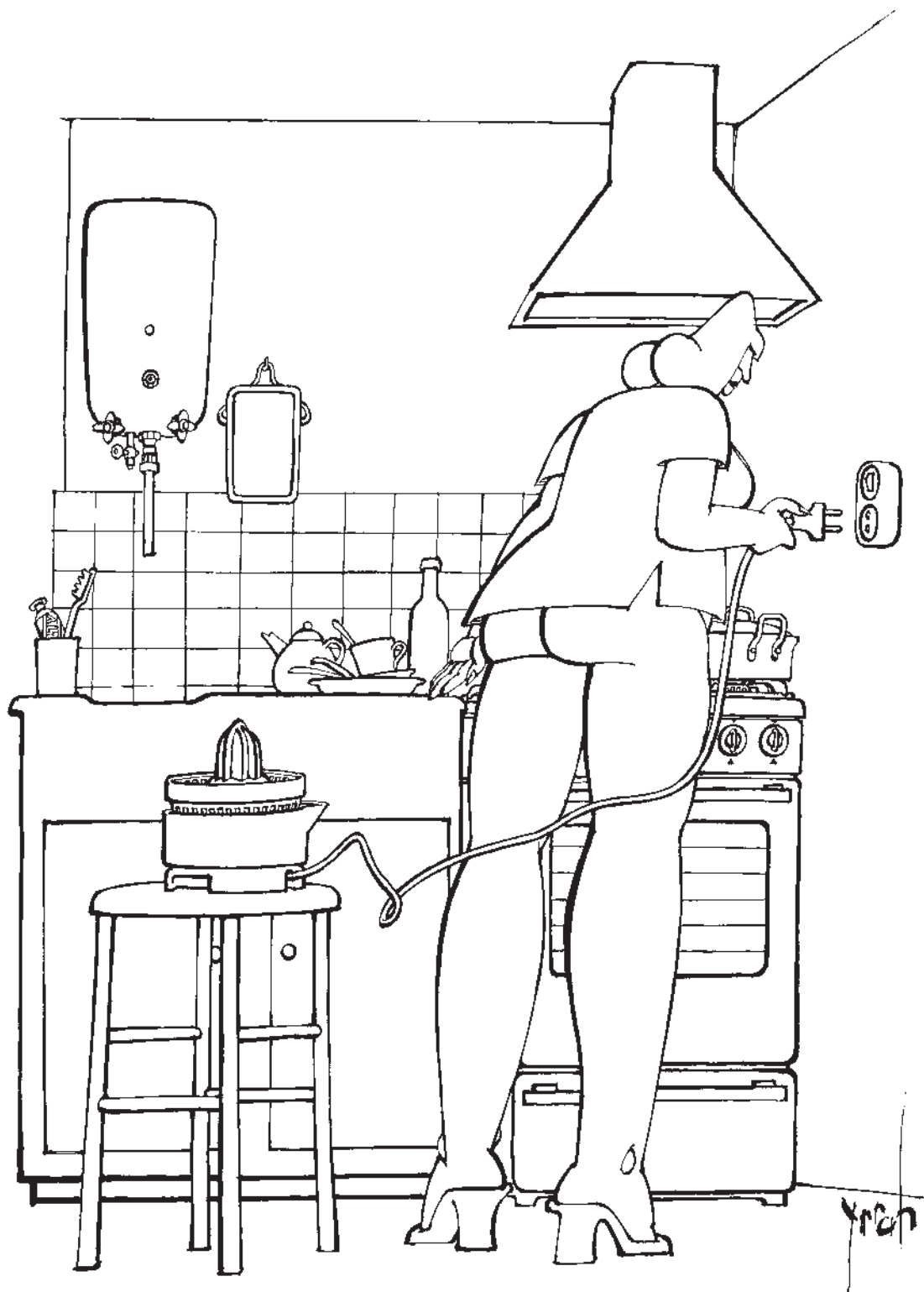
De bundel *Zwart bloed*, die in 2002 postuum bij uitgeverij De Harmonie verscheen, gaf een uitgebreid overzicht van Yrrahs werk, waaronder veel tekeningen uit zijn laatste levensjaren die nog niet eerder in boekvorm waren verschenen. Dit boek zou het laatste Yrrah-cartoonboek zijn. Samen met de gelijknamige expositie in de Rotterdamse Kunsthal in datzelfde jaar vormde het een mooi eerbetoon aan Yrrah.

In 2015 overleed Trudy Nijman, Yrrahs partner, en moest het huis waarin zij en Yrrah hadden samengewoond worden ontruimd. Als enige zoon van Yrrah kwam die verantwoordelijkheid bij mij te liggen. Yrrahs nalatenschap was nog geheel intact aanwezig: al zijn tekeningen

en schetsen, zijn correspondentie en zijn persoonlijke archief. Bij het opruimen en uitzoeken daarvan dook veel interessant en soms onbekend materiaal op. Toen ontstond bij mij het plan om een nieuw boek aan Yrrah te wijden, waarin – naast zijn cartoons – ruim aandacht aan de persoon van Yrrah zou worden geschonken. Ook wilde ik ruimte geven aan zijn fascinerende potloodschetsen en voorstudies die een inkijk bieden in zijn creatieve proces en zijn innerlijke wereld. Het idee om naast zijn cartoons ook schetsen in een bundel op te nemen heb ik lang geleden al eens aan Yrrah voorgesteld. Hij stond daar toen niet geheel afwijzend tegenover – opvallend voor de perfectionist die hij was – maar wist niet goed in welke vorm dat zou moeten.

Theun de Winter, vriend en bewonderaar van Yrrah, gaf mij enkele jaren geleden zes audiocassettes met opnames van interviews die hij tussen 1971 en 1983 met hem had gehouden en altijd had bewaard. In deze gesprekken vertelt Yrrah, op de voor hem

typerende, bloemrijke wijze over zijn manier van werken en de totstandkoming van zijn cartoons. Ook spreekt hij over zijn beweegredenen, zijn wereldbeeld en zijn vele angsten. Deze gesprekken waren nieuw voor mij en ik vond dat die ook een plek in een nieuw Yrrah-boek moesten krijgen. Theun heeft de gesprekken bewerkt tot een doorlopend verhaal dat als een rode draad door dit boek loopt. Hij gaf het als titel *Tapdansen in een mijneveld*, een uitspraak van Yrrah waarmee hij – met veel overdrijving en ironie – zijn creatieve strijd omschreef.

Voor het eerst is een deel van de tekeningen gerangschikt naar de terugkerende, veelal tijdloze thema's in zijn werk: de man-vrouw-

verhouding, de dood, het geloof, militarisme en de padvinderij, of cartoons gesitueerd op de kenmerkende Yrrah-zolder. De zo ontstane reeksen laten zien hoe hij steeds nieuwe variaties op een thema verkende en zijn ideeën verder uitdiepte.

Om de ontwikkeling van zijn tekenstijl zichtbaar te maken is een aantal van zijn vroegste cartoons opgenomen, hoewel Yrrah die zelf absoluut niet meer voor publicatie geschikt achtte. De volgorde van de tekeningen is over het algemeen niet chronologisch, maar zijn oudste werk is wel in het begin van het boek geconcentreerd.

De cassettes van Theun de Winter.

